

ITALIË

Het artikel over de begraafplaatsen in Italië is geschreven door Valentina Lanza. Zij was vanaf het begin betrokken bij de oprich-

ting van de ASCE, de *Association of Significant Cemeteries in Europe*.

www.significantcemeteries.org

BEGRAAFPLAATSEN IN ITALIË

Het aanzien van de bestaande begraafplaatsen in Italië is in feite het resultaat van veranderingen, die begonnen op het eind van de 18^e eeuw.

Vóór die datum werden begraafplaatsen binnen de steden aangelegd, vaak bij de kerken, maar met de komst van achtereenvolgens de Verlichting en het Napoleontische edict van Saint-Cloud (1804), werd duidelijk dat het om hygiënische redenen noodzakelijk was om hen elders aan te leggen: daarom ontstonden de begraafplaatsen *extra-muros*, zoals wij ze nu kennen.

de architectuur

De Italiaanse begraafplaatsen werden aangelegd in stille en onbewoonde gebieden, maar door de groei die de steden in de laatste decennia hebben doorgemaakt zijn ze gedeeltelijk weer ingehaald door de stad.

De toegangsweg naar de begraafplaats is gewoonlijk een cipressenlaan: de rouwstoet die wordt geleid door de priester schrijdt langzaam tussen de twee rijen cipressen door als een ritmische herhaling van een zeer diffuus iconografisch motief.

De Italiaanse begraafplaatsen zijn duidelijk afgebakende ruimten: gebruikelijk worden zij vormgegeven in een betekenisvol architectonisch kader, dat de begraafplaats afschermt van de dichtbijgelegen stad. De hoge muur die de begraafplaats omgeeft en het smeedijzeren traliewerk van de poort benadrukken voor degene die de begraafplaats nadert de heiligheid van de plaats.

Bijna automatisch werd de architectonische vormgeving toevertrouwd aan de beste architecten van die tijd: om enkele voorbeelden te noemen valt te denken aan Fernando Escape in Napels, Rodolfo Vantini in Brescia en Giuseppe Barbieri in Verona.

De meest opvallende karakteristiek van alle belangrijke Italiaanse be-

graafplaatsen vanaf de 19^e eeuw is zonder enige twijfel de monumentaliteit, dit in tegenstelling tot veel begraafplaatsen in andere Europese landen, vooral in het noorden, waar zich het model van begraafpark verbreidde en waar veel meer het accent werd gelegd op de natuur als verbindend element.

Cimitero Monumentale in Milaan

Voorzijde Herdenkingskapel - 1936 / architect C. Maciachini - 1875

*Monument Elisa Rognoni
beeldhouwer:
Medardo Rosso-1888*

*Grafmonument
Antonio Bernocchi
architect A. Minali
beeldhouwer G.Castiglioni*

de beeldhouwkunst

De Italiaanse monumentale begraafplaats wordt gekenmerkt door de sterke aanwezigheid van portieken, bogen en galerijen: de aaneenschakeling van deze architectonische elementen geeft de plaats de suggestie, dat het één geheel is dat spectaculair overkomt door de pracht van de rijke graven die zich in die ruimten bevinden.

Juist de weelde van de tombes en de pracht van hun decoraties zijn de belangrijkste kenmerken van de begraafplaatsen in de Laars van Italië. Net zoals in de 18e eeuwse palazzi de rijkdom van de bewoners tentoongespreid werd door kunstvoorwerpen, beeldhouwwerken en schilderijen, zo vierde ook op de begraafplaats de artistieke vormgeving hoogtij om de status van de familie te sanctioneren.

Om een belangrijk teken van hun overgang achter te laten hebben de welgestelde families niet bespaard op hoge kosten voor de kunstenaars, die in die periode in zwang waren. Op de Italiaanse begraafplaatsen werd een museum van beeldhouwwerk en van de nationale architectuur gerealiseerd, waar dezelfde kunstenaars werkzaam waren, waarvan werk te vinden is in de historische steden, palazzi, musea en pinacotheken.

Om een idee te geven van het immense culturele erfgoed, dat bewaard is gebleven op een Italiaanse begraafplaats, valt te denken aan de begraafplaats Il Monumentale in Milaan.

Hier is een belangrijk overzicht te zien van de geschiedenis van de kunst van twee eeuwen, waarin een dwarsdoorsnede wordt gegeven van het werk van de grootste meesters: de beeldhouwers Ernesto Bazzaro, Enrico Butti, Medardo Rosso, Leonardo Bistolfi, Adolfo Wildt, Arturo Martini, Lucio Fontana, Giacomo Manzù, Francesco Messina, Arnaldo en Giò Pomodoro, Floriano Bodini, de architecten Carlo Maciachini, Camillo Boito, Luca Beltrami, Gaetano Moretti, Ulisse Stacchini, Giuseppe Sommaruga, Marcello Piacentini, Giò Ponti, Piero Portaluppi, BBPR, Luigi Figini en Gino Pollini. Op welke andere plaats is het mogelijk om de werken van dergelijke

belangrijke makers te laten zien buiten de reguliere musea? Laat daarom niets in de weg staan om de monumentale Italiaanse begraafplaatsen te beschouwen als "openluchtmusea".

Met de toename van het aantal personen dat het zich kan permitteren om een reis te ondernemen en de daaruit voortvloeiende verbreiding van het toerisme van het „culturele” type, worden de laatste jaren ook begraafplaatsen doelen die door Italiaanse en buitenlandse bezoekers worden gewaardeerd: een dag op begraafplaats Staglieno in Genua, Verano in Rome of Certosa in Bologna is de gelegenheid om de eigen culturele bagage te verrijken en om zich te verdiepen in de verschillende aspecten van de geschiedenis van de stad. Deze tendens neemt steeds meer toe, eerst door mensen van het vakgebied, maar steeds meer gaat het ook het grote publiek fascineren.

Cimitero Certosa in Bologna

Monument Baldi-Comi - werk van Giovanni Putti

Graf Magenta

werk van Giovanni Battista Lombardi

Graf Berselli

werk van Carlo Santachiara

de begraafruimte

Zoals wij hebben gezien behoort het grootste deel van de rijkere monumenten toe aan belangrijke families en illustere personen uit de geschiedenis van de stad, die werden begraven langs het hoofdpad van de begraafplaats, dat vaak onderdeel was van de architectonische vormgeving van die begraafplaats. Toen men vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw begon met het oprichten van kapellen en monumenten in de binnenruimten van de kloostergangen van de begraafplaats, werden de groene gebieden gewoonlijk gebruikt voor zandgraven voor de gewone bevolking.

Oorspronkelijk werden de binnenplaatsen over het algemeen onderverdeeld in vier sectoren: twee voor mannen, twee voor vrouwen en daarvan een voor de volwassenen en een voor de kinderen. Deze onderverdeling bestaat niet meer met uitzondering van een veld voor het begraven van kinderen.

De graven in die sectoren zijn bereikbaar door een dicht wegennet van elkaar kruisende paden.

De concessie voor de begraafruimte is variabel en varieert van betaling voor tien tot twintig jaar. Na deze periode worden de stoffelijke resten overgebracht naar een ander graf, een ossuarium of een gemeenschappelijk ossuarium.

begraafruimte voor niet-katholieke personen

In Italië is het katholicisme de duidelijk overwegende religie, reden waarom op de begraafplaatsen de christelijke symboliek overheerst. In de laatste decennia heeft de komst van veel buitenlanders uit o.a. derde wereldlanden geleid tot de noodzaak om ruimten te scheppen voor het begraven van personen van andere religies.

Historisch gezien echter is het gebruikelijk op Italiaanse begraafplaatsen sinds de 19^e eeuw de joodse begraafplaats af te bakenen met een omheining, zelfs als deze volkomen autonoom ligt.

de crematie

Pas recentelijk wordt de praktijk van de crematie verbreid, tot weinig jaren geleden bijna onbestaand in Italië. De sterke punten van crematie zijn het feit dat het economischer is dan de andere vormen van lijkbezorging en dat het ecologischer is.

Vooral in het noorden van het land en in nabijheid van grotere bewoonde gebieden leeft het, ook al vanwege de moeilijkheid om een geschikte begraafplaats te vinden, waar nog plaats beschikbaar is. Daar kiezen families steeds vaker voor crematie en de verstrooiing van de as: enkel om deze reden groeien de begraafplaatsen nog die hiervoor geschikte ruimtes creëren. Zo heeft bijvoorbeeld Certosa in Bologna een cirkelvormige ruimte gerealiseerd van witte kiezelstenen, waarbinnen de as verstrooid kan worden. Aan de kanten zijn twee zitbanken geplaatst voor overdenking en een groot beeldhouwwerk van kunstenaar Peter Consagra, een vertegenwoordiger van het abstrahisme.

het beheer van de begraafplaatsen

Het merendeel van de Italiaanse begraafplaatsen wordt beheerd door de gemeente, zelfs als op haar beurt de gemeente deze diensten uitbesteedt aan bedrijven, waaraan zij zelf deelneemt. Naast het behandelen en afwikkelen van praktische regelingen, neemt de gemeente ook de zorg op zich voor buitengewone maatregelen, zoals bijvoorbeeld de restauratie van monumenten, de uitbreiding en bouw van nieuwe begraafplaatsen door het uitschrijven van een aanbesteding.

Er zijn ook begraafplaatsen die privé worden beheerd, vaak in de vorm van verenigingen of stichtingen. Deze worden gewoonlijk gesteund vanwege het belang van hun artistiek historisch erfgoed. Een mooi voorbeeld daarvan is de Engelse begraafplaats van Florence, beheerd door vereniging Aureo Anello die dankzij privé financieringen aan de restauratie van kostbare 18e eeuwse monumenten werkt.

© 2008 tekst en foto's: Dott.ssa Valentina Lanza

vertaling : Rindert Brouwer